

ศึกษาความเสี่ยงภัยจากการใช้วัตถุมีพิษการเกษตร cypermethrin ในแปลงปลูกคะน้า ต่อผู้ใช้และผู้บริโภค

Risk Assessment of Cypermethrin Used in Chinese Kale Plantation to Applicator and Consumer

ปรีชา ฉัตรสันติประภา สิริพร เหลืองสุขนกุล เอกราช สิทธิมงคล

กลุ่มวิจัยวัตถุมีพิษการเกษตร

สำนักวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิตทางการเกษตร

บทคัดย่อ

การศึกษาปริมาณสารพิษปนเปื้อนบนร่างกายผู้ฉีดพ่นวัตถุมีพิษและพืชอาหาร เพื่อประเมินความเสี่ยงภัยจากการใช้ cypermethrin ในแปลงคะน้า โดยฉีดพ่นสารพิษ cypermethrin สูตร 35% WV EC ในอัตรา 17 ซีซีต่อน้ำ 20 ลิตร ทุกสัปดาห์ รวม 4 ครั้ง ตั้งแต่เริ่มปลูกต้นคะน้า จนถึงเวลาเก็บเกี่ยว ภายหลังจากฉีดพ่นทุกครั้ง ทำการตรวจวิเคราะห์ปริมาณสารพิษ cypermethrin บนแผ่นผ้าที่ติดตามจุดต่างๆ บนร่างกายของผู้ฉีดพ่น และผู้ช่วยลากสายฉีดพ่น รวมทั้งน้ำล้างมือ-น้ำล้างเท้า และเสื้อผ้า-กางเกงของทั้งผู้ฉีดพ่นและผู้ช่วยลากสายฉีดพ่นด้วย ผลการทดลองฉีดพ่นทั้ง 4 ครั้ง สรุปได้ว่าจุดบนร่างกายที่ผู้ฉีดพ่นมีโอกาสสัมผัสกับละอองวัตถุมีพิษมากที่สุดระหว่างการฉีดพ่นคือ บริเวณหน้าแข้งและต้นขาพบเฉลี่ย 215.66 และ 45.85 ไมโครกรัม/100 ตร.ซม. รองลงมาได้แก่ ป่า และข้อศอก ปริมาณที่พบเฉลี่ย 5.59 และ 4.93 ไมโครกรัม/100 ตร.ซม. ส่วนจมูก ศีรษะ หลัง และหน้าอก มีโอกาสสัมผัสกับละอองวัตถุมีพิษลดลงตามลำดับ ปริมาณที่พบเฉลี่ย 3.67, 3.48, 3.39 และ 2.46 ไมโครกรัม/100 ตร.ซม.ตามลำดับ สำหรับผู้ช่วยลากสายฉีดพ่น ลักษณะการปนเปื้อนบนร่างกายก็สอดคล้องคล้ายกับของผู้ฉีดพ่น เพียงแต่ปริมาณการปนเปื้อนจะพบน้อยกว่า นอกจากนี้ ได้ศึกษาปริมาณการปนเปื้อนบนมือและเท้าของผู้ฉีดพ่นและผู้ช่วยลากสายฉีดพ่น พบการปนเปื้อนที่เท้าผู้ฉีดพ่นมากกว่าที่มือ และพบนอกเหนือในผู้ช่วยลากสายฉีดพ่น และเมื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาประเมินความเสี่ยงภัยจากการใช้วัตถุมีพิษการเกษตร ได้ค่า MOE มากกว่า 100 ซึ่งมีความหมายว่าการใช้วัตถุมีพิษ cypermethrin ฉีดพ่นในแปลงผักคะน้ายังไม่เกินค่าความเสี่ยงภัยที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อเกษตรกรผู้ฉีดพ่นและผู้ปฏิบัติงานในแปลง ส่วนการศึกษาระยะเวลาการสลายตัวของสารพิษในผักคะน้าที่ระยะเวลาต่างๆ ภายหลังจากฉีดพ่นพบว่า ช่วงที่เก็บยอดผักคะน้าขาย ตรวจพบสารพิษตกค้างที่ 0, 1, 3, 5 และ 7 วัน ภายหลังจากฉีดพ่น เฉลี่ย 5.11, 4.23, 2.18, 1.99 และ 1.31 มิลลิกรัม/กิโลกรัม ตามลำดับ และช่วงที่ตัดต้นคะน้าขาย ตรวจพบสารพิษตกค้างที่ 0, 1, 3, 5 และ 7 วัน ภายหลังจากฉีดพ่น เฉลี่ย 5.65, 3.57, 1.96, 1.49 และ 0.98 มิลลิกรัม/กิโลกรัม ตามลำดับ นอกจากนี้ยังทำการตรวจน้ำล้างมือภายหลังการเก็บคะน้าที่ระยะเวลาต่างๆ ของผู้ที่เก็บต้นคะน้าด้วย พบว่าช่วงที่เก็บยอดผักคะน้าขาย ตรวจพบสารพิษตกค้างในน้ำล้างมือที่เก็บผักระยะ 0, 1, 3, 5 และ 7 วัน ในปริมาณ 118.73, 27.00, 10.03, 5.19 และ 1.14 ไมโครกรัม และช่วงที่ตัดต้นคะน้าขาย ตรวจพบสารพิษตกค้างในน้ำล้างมือที่เก็บผักระยะ 0, 1, 3, 5 และ 7 วัน ในปริมาณ 100.55, 15.05, 7.18, 5.76 และ 2.08 ไมโครกรัม ตามลำดับ

คำนำ

cypermethrin ซึ่งจัดอยู่ในสารกลุ่มไพรีทรอยด์สังเคราะห์ เป็นหนึ่งในวัตถุมีพิษการเกษตรหลายชนิดที่เกษตรกรนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชในแปลงคละน้ำ และพืชชนิดอื่นๆ อีกมากมาย ในปี 2552 ประเทศไทยมีการนำเข้าสารพิษ cypermethrin ในปริมาณ 750 ตัน คิดเป็นมูลค่า 240 ล้านบาท ซึ่งร้อยละ 7 ของปริมาณนำเข้าสูงสุดของสารกำจัดแมลง นับได้ว่าเกษตรกรเกือบทุกรายจะต้องมีการใช้สารกำจัดศัตรูพืชชนิดนี้ ถึงแม้ว่าสารพิษชนิดนี้จะเป็นพิษจัดอยู่ในระดับปานกลาง (Moderately toxic, class II) และมีความเป็นพิษต่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมต่ำ แต่โอกาสที่ผู้ใช้สารพิษชนิดนี้จะสัมผัสกับสารพิษก็มีโอกาสสูงเช่นกัน ทั้งนี้เพราะต้นคละน้ำมีความสูงอยู่ระหว่างหัวเข่าของผู้ฉีดพ่น และแปลงคละน้ำก็อยู่กลางแจ้ง มีลมพัดตลอดเวลา ซึ่งโอกาสที่ผู้ฉีดพ่นจะสัมผัสกับละอองสารพิษก็ย่อมมีมากไป ด้วย ดังนั้นการฉีดพ่น cypermethrin ในแปลงคละน้ำ นอกจากที่ละอองของสารพิษจะตกลงบนพืชที่เป็นเป้าหมายแล้ว สารพิษบางส่วนจะฟุ้งกระจายไปในอากาศ ตกลงบนพื้นดิน แหล่งน้ำ และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่ไม่ใช่เป้าหมายในการป้องกันกำจัด (non-target organism) รวมถึงตัวผู้ฉีดพ่นเองด้วย ซึ่งผลกระทบจากการใช้วัตถุมีพิษชนิดนี้ในคละน้ำยังไม่เคยมีการศึกษาถึงความเสี่ยงภัยมาก่อน กรมวิชาการเกษตรจึงได้กำหนดให้มีการเฝ้าระวัง ศึกษาหาข้อมูลการได้รับผลกระทบจากการใช้วัตถุมีพิษชนิดนี้ เพื่อประเมินความเสี่ยงภัยที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อการควบคุมสารพิษชนิดนี้ตามกฎหมาย ตลอดจนการขออนุญาตขึ้นทะเบียน การจำกัดการใช้ หรือการห้ามใช้ต่อไป ดังนั้นจึงต้องทำการศึกษาการปนเปื้อนของสารพิษ cypermethrin บนร่างกายผู้ฉีดพ่น รวมถึงผู้ที่ปฏิบัติงานในแปลงคละน้ำ เพื่อที่จะใช้ประเมินความเสี่ยงภัยเนื่องจากการใช้ cypermethrin ในแปลงคละน้ำ และหาปริมาณสารพิษตกค้างปนเปื้อนในผักคละน้ำที่ระยะเวลาเก็บเกี่ยวต่างๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับกรมวิชาการเกษตรใช้ประกอบการพิจารณาประเมินความเสี่ยงภัยจากการใช้สารพิษ cypermethrin ในแหล่งปลูกคละน้ำ สำหรับการขออนุญาตขึ้นทะเบียนในคราวต่อไป ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยต่อผู้ใช้ ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้ยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของ ตลอดจนนักวิจัย นักวิชาการ และประชาชนทั่วไปที่สนใจเพื่อใช้เป็นข้อมูล

วิธีดำเนินการ

อุปกรณ์

1. แผ่นผ้าฝ้ายขนาด 10 x 10 ตารางเซนติเมตร พร้อมเข็มกลัดซ่อนปลาย
2. ขวดแก้วและฝาปิดสำหรับใส่แผ่นผ้า
3. วัสดุเครื่องแก้วและเคมีภัณฑ์ชนิดต่างๆ
4. เครื่องชั่งหยาบและเครื่องชั่งละเอียด (analytical balance)
5. เครื่องสกัดวัตถุมีพิษชนิด separatory funnel shaker
6. เครื่องเขย่า (reciprocal shaker)
7. เครื่องลดปริมาตรชนิด rotary evaporator
8. เครื่องลดปริมาตรชนิด nitrogen evaporator

การตรวจวิเคราะห์ cypermethrin ในน้ำ แผลนผ้า และต้นคะน้า

การตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างน้ำและแผลนผ้า : ใช้วิธีของ TNO (The Netherlands), 1993. และ In-house method, 2004.

การตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างน้ำ : ตวงน้ำปริมาตร 1,000 มิลลิลิตร ใส่ใน separatory funnel ขนาด 1,000 มิลลิลิตร เติมสารละลาย hexane 100 มิลลิลิตร เขย่าด้วยเครื่อง separatory funnel shaker ที่ความเร็วรอบ 75 รอบ/นาที นาน 3 นาที ตั้งทิ้งไว้จนสารละลายแยกชั้น ไช้ชั้นน้ำที่อยู่ชั้นล่างลงใน beaker ขนาด 1,000 มิลลิลิตร สารละลายชั้นบนซึ่งเป็นของชั้น hexane ไช้ผ่าน anhydrous Na_2SO_4 แล้วสกัดชั้นน้ำซ้ำด้วย hexane 50 มิลลิลิตร อีก 2 ครั้ง นานครั้งละ 3 นาที กรองสารละลายผ่าน anhydrous Na_2SO_4 นำสารละลายที่กรองได้ทั้งหมดมาลดปริมาตร และปรับปริมาตรเป็น 1 มิลลิลิตร แล้วนำไปตรวจวิเคราะห์หาปริมาณสารพิษด้วยเครื่อง Gas Liquid Chromatograph (GLC) ใช้หัวตรวจจับชนิด Electron capture detector (ECD)

การตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างแผลนผ้า : นำแผลนผ้าใส่ในขวด Erlenmeyer flask ขนาด 250 มิลลิลิตร เติมสารละลาย hexane 100 มิลลิลิตร ปิดด้วย aluminum foil และปิดฝาขวดนำไปเขย่าเบาๆ ด้วยเครื่อง shaker นาน 15 นาที กรองสารละลายผ่าน anhydrous Na_2SO_4 เพื่อดูดความชื้น แล้วสกัดตัวอย่างแผลนผ้าซ้ำด้วย hexane 50 มิลลิลิตร อีก 2 ครั้ง นานครั้งละ 15 นาที กรองผ่าน anhydrous Na_2SO_4 นำสารละลายที่กรองได้ทั้งหมดมาลดปริมาตร และปรับปริมาตรเป็น 1 มิลลิลิตร จากนั้นนำไปตรวจวิเคราะห์หาปริมาณสารพิษด้วยเครื่อง Gas Liquid Chromatograph (GLC) ใช้หัวตรวจจับชนิด Electron capture detector (ECD)

การตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างผักคะน้า : ใช้วิธีของ Steinwandter H. 1985. วิเคราะห์ปริมาณสารพิษด้วยเครื่อง GC/ECD

ระยะเวลา เริ่มดำเนินการทดลอง เดือนตุลาคม 2552 และสิ้นสุดการทดลอง เดือนกันยายน 2553

สถานที่ทำการทดลอง แปลงคะน้าของเกษตรกรที่ ต.บางตาเถร อ. สองพี่น้อง จ. สุพรรณบุรี และห้องปฏิบัติการกลุ่มวิจัยวัตถุมีพิษการเกษตร สำนักวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิตทางการเกษตร จตุจักร กทม.

ผลการทดลองและวิจารณ์

ผลการวิเคราะห์ปริมาณสารพิษตกค้าง cypermethrin บนแผลนผ้าที่ติดอยู่ตามส่วนต่างๆของร่างกายผู้ฉีดพ่นและผู้ลากสายฉีดพ่น พบว่ามีการปนเปื้อนบนแผลนผ้าที่ติดตามร่างกายทุกตัวอย่าง (ตารางที่ 1) แต่จุดบนร่างกายที่ผู้ฉีดพ่นมีโอกาสสัมผัสกับละอองวัตถุมีพิษมากที่สุดระหว่างการฉีดพ่นคือ บริเวณหน้าแข้งและต้นขาพบเฉลี่ย 215.66 และ 45.85 ไมโครกรัม/100ตร.ซม. ทั้งนี้เป็นเพราะว่าต้นคะน้าอยู่ในระดับหน้าแข้งของผู้ฉีดพ่น เมื่อทำการฉีดละอองวัตถุมีพิษจะฟุ้งกระจายไปทั่วบริเวณในระดับความสูงของต้นคะน้า และเมื่อผู้ฉีดพ่นเดินผ่าน บริเวณระดับหน้าแข้งจึงมีโอกาสสัมผัสกับวัตถุมีพิษได้มากกว่าที่อื่น ดังนั้นวัตถุมีพิษจึงมีโอกาสสัมผัสกับส่วนล่างของร่างกายมากกว่าส่วนบน รองลงมาได้แก่ ป่า และข้อศอก ปริมาณที่พบเฉลี่ย 5.59, และ 4.93 ไมโครกรัม/100ตร.ซม. ส่วนจมูก คีระฯ หลัง และหน้าอก มีโอกาสสัมผัสกับละอองวัตถุมีพิษลดลงมาตามลำดับ ปริมาณที่พบเฉลี่ย 3.67, 3.48, 3.39 และ 2.46 ไมโครกรัม/100 ตร.ซม.